

رابطه کمال‌گرایی و مشکلات بین شخصی

نویسنده: دکتر محمدعلی بشارت*

* دانشیار دانشگاه تهران

چکیده

ماهیت چند گونه درون‌شخصی، بین‌شخصی و اجتماعی کمال‌گرایی، مستلزم انتظارات بالای فرد از خود، فرد از دیگران و دیگران از فرد است. این انتظارات ممکن است علاوه بر آسیب‌های روان‌شناختی شخصی، مشکلات بین‌شخصی را نیز توجیه کنند. در این پژوهش، رابطه ابعاد کمال‌گرایی با مشکلات بین‌شخصی بررسی شد. پنجاه دانشجوی دانشگاه تهران (۳۶ دختر و ۱۴ پسر) با تکمیل مقیاس کمال‌گرایی و مقیاس مشکلات بین‌شخصی در این پژوهش شرکت کردند. نتایج تحقیق نشان داد که بین ابعاد کمال‌گرایی و مشکلات بین‌شخصی، همبستگی مثبت معنادار وجود دارد: کمال‌گرایی دیگرمدار با مشکلات بین‌شخصی در زمینه اطاعت‌پذیری، صمیمیت و مهارگری؛ کمال‌گرایی جامعه‌مدار با مشکلات بین‌شخصی در زمینه مردم‌آمیزی و مسئولیت‌پذیری؛ و کمال‌گرایی خویش‌مدار با مشکلات بین‌شخصی در زمینه مسئولیت‌پذیری همبستگی داشتند. بین نمره‌های آزمودنی‌های دختر و پسر بر حسب متغیرهای کمال‌گرایی و مشکلات بین‌شخصی، تفاوت معنادار مشاهده نشد. نتایج و پیامدهای پژوهش صورت گرفته در این مقاله تبیین و تشریح خواهند شد.

واژه‌های کلیدی: کمال‌گرایی، کمال‌گرایی خویش‌مدار، کمال‌گرایی دیگرمدار، کمال‌گرایی جامعه‌مدار، مشکلات بین‌شخصی، دانشجوی

دوماهنامه علمی - پژوهشی

دانشگاه شاهد

سال یازدهم - دوره جدید

شماره ۷

آبان ۱۳۸۳

مقدمه

فروید [۱] کمال‌گرایی (perfectionism) را به کنش‌وری فرامن افراط‌گر نسبت داد. از آن پس بر ماهیت درون‌روانی این سازه شخصیتی، به منزله تمایل پایدار فرد به وضع استانداردهای کامل و دست نیافتنی و تلاش برای تحقق آن‌ها تأکید شده است [۲]. تقسیم‌بندی فردمدار بهنجار - نورتیک کمال‌گرایی

بازتاب همین رویکرد است. براساس این تقسیم‌بندی، کمال‌گرایی بهنجار از تلاش و رقابت برای برتری و کمال لذت می‌برد و در عین حال محدودیت‌های شخصی را به رسمیت می‌شناسد؛ اما کمال‌گرایی نورتیک به دلیل انتظارات غیرواقع‌بینانه هرگز از عملکرد خود خشنود نخواهد شد. یافته‌های پژوهشی، بیانگر پیامدهای آسیب‌شناختی کمال‌گرایی، شامل نومیدی

(narcissism)، خودسرزنش‌گرایی (self-blame)، خودانتقادگری (self-criticism)، احساس گناه، افسردگی و نورزگرایی (neuroticism) [۱۱و۸،۷،۶،۳]، از سوی دیگر در ارتباط قرار می‌گیرد. کمال‌گرایی دیگرمدار با مشخصه‌های منفی، شامل دیگر سرزنشگری (other-blame)، اقتدارگرایی (authoritarian) و سلطه‌جویی (domineering)؛ ویژگی‌های شخصیته نمایشی (histrionic)، خودشیفته (narcissistic)، و ضداجتماعی (antisocial) همبستگی دارد [۸و۶]. کمال‌گرایی جامعه‌مدار با نیاز به تأیید دیگران، ترس از ارزشیابی منفی، منبع کنترل بیرونی (external locus of control)، بیش‌تعمیم‌دهی (overgeneralization) شکست، خودانتقادگری، خودسرزنشگری و دیگر سرزنشگری، ناهمسازی روان‌شناختی و ویژگی‌های شخصیت مرزی (borderline)، اسکیزوتایپ (schizotypal)، اجتنابی (avoidant)، اسکیزوئید (schizoid)، و پرخاشگری نافع (passive aggressive) و هم چنین با افسردگی، اضطراب و نورزگرایی مرتبط است [۱۱و۸،۷،۶].

براساس نتایج پژوهش‌های پیشین در زمینه کمال‌گرایی که غالباً مشخصه‌های درون‌شخصی این سازه را بررسی کرده‌اند انتظار می‌رود کیفیت روابط بین‌شخصی نیز به‌صورت گسترده از ابعاد متفاوت کمال‌گرایی متأثر شود. هدف اصلی این تحقیق، بررسی رابطه ابعاد کمال‌گرایی با مشکلات بین‌شخصی بود؛ رابطه‌ای که شناخت کیفیت آن، پاسخ پرسش‌های پژوهش را روشن خواهد ساخت:

۱. آیا بین کمال‌گرایی و مشکلات بین‌شخصی رابطه وجود دارد؟
۲. آیا ابعاد متفاوت کمال‌گرایی با مشکلات متفاوت بین‌شخصی در ارتباط قرار می‌گیرند؟
۳. آیا در روابط ابعاد کمال‌گرایی با مشکلات بین‌شخصی، بین دانشجویان دختر و پسر تفاوت وجود دارد؟

اجتناب‌ناپذیر از رعایت تام و تمام استانداردها، خودانتقادگری، آسیب‌پذیری نسبت به شکست، و افزایش خطر افسردگی و خودکشی بوده‌اند [۴و۳].

فراسوی رویکرد تک‌بعدی فردمدار کمال‌گرایی، نتایج پژوهش‌های اخیر به پیدایش رویکردهای چند بُعدی به کمال‌گرایی کمک کرده‌اند [۶و۵]. براساس رویکرد چند بُعدی، ماهیت چند گونه درون‌شخصی، بین‌شخصی و اجتماعی کمال‌گرایی، مستلزم انتظارات بالای فرد از خود، فرد از دیگران و دیگران از فرد است؛ انتظاراتی که علاوه بر آسیب‌های روان‌شناختی پیش‌گفته، مسئول مشکلات بین‌شخصی (interpersonal problems) نیز شناخته شده‌اند [۸و۶].

ابداع مقیاس‌های چند عاملی کمال‌گرایی، سه بُعد را متمایز کرده‌اند: کمال‌گرایی خویش‌تن‌مدار (self-oriented perfectionism)، کمال‌گرایی دیگرمدار (other-oriented perfectionism)، و کمال‌گرایی جامعه‌مدار (socially prescribed perfectionism) [۷و۶]. کمال‌گرایی خویش‌تن‌مدار با تمایل به وضع استانداردهای غیرواقع‌بینانه برای خود و تمرکز بر نقص‌ها و شکست‌ها در عملکرد، همراه با خودنظارتگری‌های (self-monitoring) دقیق مشخص می‌شود [۶]. این شکل از کمال‌گرایی، نزدیک‌ترین بُعد به سازه‌ای است که غالباً به عنوان کمال‌گرایی شناخته شده است [۹و۴]. کمال‌گرایی دیگرمدار، بیانگر داشتن انتظارات افراطی و ارزشیابی انتقادی از دیگران است و کمال‌گرایی جامعه‌مدار به احساس ضرورت رعایت استانداردها و برآورده ساختن انتظارات تجویز شده از سوی افراد مهم به‌منظور کسب تأیید اطلاق می‌شود [۸و۶].

یافته‌های پژوهشی در زمینه بررسی ابعاد سه‌گانه کمال‌گرایی، همبستگی این سازه را با ویژگی‌های شخصیتی، رفتاری و مشکلات روان‌شناختی تأیید کرده‌اند [۶]. کمال‌گرایی خویش‌تن‌مدار با مشخصه‌های مثبت تلاش و رقابت برای پیشرفت، عزت نفس (self-esteem)، و خودشکوفایی (self-actualization) [۱۱و۸،۵،۴] از یک سو، و مشخصه‌های منفی خودشیفتگی

روش پژوهش

الف) جامعه آماری، نمونه و روش اجرای پژوهش

جامعه آماری این پژوهش را مجموع دانشجویان دختر و پسر مقطع کارشناسی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران در سال تحصیلی ۸۰-۱۳۷۹ تشکیل می‌دهد. نمونه مورد تحقیق به شرح زیر به صورت تصادفی از جامعه تحقیق انتخاب شد.

ابتدا از بین کلاس‌های دروس عمومی که نمونه‌ای ترکیبی از گروه‌های مختلف آموزشی دانشکده بودند سه کلاس انتخاب شد و ۶۳ دانشجو به‌عنوان نمونه تحقیق، مقیاس کمال‌گرایی چند بُعدی (multidimensional perfectionism scale) و مقیاس مشکلات بین‌شخصی (inventory of interpersonal problems) را به ترتیب اجرا کردند. به دانشجویان گفته شد که هدف از پژوهش، بررسی نوع بازخوردها، احساسات، و روابط بین‌شخصی آن‌ها است. از آزمودنی‌ها خواسته شد کلیه ماده‌های آزمون‌ها را با دقت بخوانند، مناسب‌ترین گزینه را انتخاب کنند و هیچ سؤالی را بدون پاسخ نگذارند. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها و استخراج داده‌ها، تعداد ۵۰ آزمودنی (۳۶ دختر و ۱۴ پسر) به صورت کامل به هر دو مقیاس پاسخ داده بودند که به‌عنوان نمونه نهایی مورد بررسی قرار گرفت. میانگین سنی کل آزمودنی‌ها ۲۱/۷ سال ($sd=2/02$ ، دامنه = ۱۹-۲۶)، آزمودنی‌های دختر ۲۱/۳۶ سال ($sd=1/80$ ، دامنه = ۱۹-۲۶) و آزمودنی‌های پسر ۲۲/۵۷ سال ($sd=2/34$ ، دامنه = ۱۹-۲۶) بود. پژوهش حاضر، پژوهشی توصیفی از نوع همبستگی است و برای تحلیل داده‌های آن از شاخص‌ها و روش‌های آماری، شامل میانگین، انحراف معیار، ضریب همبستگی پیرسون، آزمون «t» و تحلیل رگرسیون استفاده شده است.

ب - ابزار سنجش

مقیاس کمال‌گرایی چند بُعدی: ابعاد کمال‌گرایی آزمودنی‌ها در این پژوهش با استفاده از فرم ایرانی مقیاس کمال‌گرایی چند بُعدی [۱۲ و ۷، ۵] تعیین شد. این

مقیاس، یک آزمون ۳۰ سؤالی است و سه بُعد کمال‌گرایی خویش‌مدار، کمال‌گرایی دیگرمدار، و کمال‌گرایی جامعه‌مدار را می‌سنجد. ده ماده هر یک از سه زیرمقیاس آزمون مشخصه‌های کمال‌گرایی آزمودنی را در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از نمره ۱ تا ۵ اندازه‌گیری می‌کنند. در اعتباریابی مقدماتی فرم ایرانی این مقیاس (بشارت، منتشر نشده) آلفای کرونباخ پرسش‌ها برای زیرمقیاس کمال‌گرایی خویش‌مدار ۰/۹۲، برای کمال‌گرایی دیگرمدار ۰/۸۷ و برای کمال‌گرایی جامعه‌مدار ۰/۸۴ بود که نشانه همسانی درونی (internal consistency) بالای مقیاس است. ضرایب همبستگی بین نمره‌های آزمودنی‌ها در دو نوبت با فاصله چهار هفته برای کمال‌گرایی خویش‌مدار $r=0/88$ ، برای کمال‌گرایی دیگرمدار $r=0/83$ و برای کمال‌گرایی جامعه‌مدار $r=0/80$ بود که نشان از پایایی بازمآزمایی (test-retest reliability) بالای فرم ایرانی مقیاس است.

مقیاس مشکلات بین‌شخصی: مقیاس مشکلات بین‌شخصی یک آزمون ۱۲۷ سؤالی است و مشکلات بین‌شخصی را در شش زمینه قاطعیت (assertiveness)، مردم‌آمیزی (sociability)، اطاعت‌پذیری (submissiveness)، صمیمیت (intimacy)، مسئولیت‌پذیری (responsibility) و مهارگری (controlling) در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از نمره ۰ تا ۴ می‌سنجد [۱۳]. برای هر آزمودنی، علاوه بر شش زیرمقیاس فوق، یک نمره کلی در زمینه مشکلات بین‌شخصی محاسبه می‌شود. در فرم ایرانی این مقیاس ($n=30$)، ضریب آلفای کرونباخ پرسش‌های هر یک از زیرمقیاس‌ها برای کل آزمودنی‌ها به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۲، ۰/۹۱، ۰/۹۳، ۰/۸۵، ۰/۸۷؛ برای آزمودنی‌های پسر به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۸۵، ۰/۸۹، ۰/۹۱، ۰/۸۴، ۰/۸۳؛ و برای آزمودنی‌های دختر به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۵، ۰/۹۲، ۰/۷۹ بود که نشانگر همسانی درونی خوب مقیاس است. ضرایب همبستگی بین نمره‌های آزمودنی‌ها در دو نوبت با فاصله دو هفته

مشکلات بین‌شخصی محاسبه گردید. نتایج مربوط به ضرایب همبستگی در جدول ۲ ارائه شده‌اند. طبق این نتایج، ضرایب همبستگی بین مشکلات بین‌شخصی با کمال‌گرایی دیگرمدار ($r=0/91$) و کمال‌گرایی جامعه‌مدار ($r=0/65$) در سطح $0/01$ معنادار است و با کمال‌گرایی خویش‌مدار ($r=0/20$) معنادار نیست.

سپس رابطه کمال‌گرایی خویش‌مدار، کمال‌گرایی دیگرمدار و کمال‌گرایی جامعه‌مدار به عنوان متغیرهای پیش‌بین با مشکلات بین‌شخصی به عنوان متغیر ملاک در معادله رگرسیون تحلیل شدند. نتایج تحلیل واریانس و مشخصه‌های آماری رگرسیون بین میانگین نمره کلی مشکلات بین‌شخصی با ابعاد سه‌گانه کمال‌گرایی در جدول شماره ۳ ارائه شده‌اند. براساس این نتایج، میزان F مشاهده شده معنادار است ($p < 0/01$) و ۸۳ درصد واریانس مربوط به مشکلات بین‌شخصی به وسیله متغیرهای کمال‌گرایی تبیین می‌شود ($R^2=0/83$). ضرایب رگرسیون هر یک از سه متغیر پیش‌بین نشان می‌دهند که تنها متغیر کمال‌گرایی دیگرمدار می‌تواند واریانس متغیر مشکلات بین‌شخصی را به صورت معنادار تبیین کند ($p < 0/01$). ضریب تأثیر کمال‌گرایی دیگرمدار ($B=0/79$) با توجه به آماره « t » نشان می‌دهد که متغیر کمال‌گرایی دیگرمدار با اطمینان $0/99$ می‌تواند تغییرات مربوط به متغیر مشکلات بین‌شخصی را پیش‌بینی کند، یعنی افزایش کمال‌گرایی دیگرمدار باعث افزایش مشکلات بین‌شخصی می‌شود.

تحلیل‌های مشابه برای بررسی رابطه متغیرهای پیش‌بین با زیرمقیاس‌های مشکلات بین‌شخصی، شامل مشکلات مربوط به قاطعیت، مردم‌آمیزی، اطاعت‌پذیری، صمیمیت، مسئولیت‌پذیری و مهارگری به صورت جداگانه انجام گرفت. F مشاهده شده برای همه متغیرها، غیر از متغیر قاطعیت، معنادار بود ($p < 0/01$) و ضرایب تعیین بدین شرح محاسبه شدند: مردم‌آمیزی ($R^2=0/348$)، اطاعت‌پذیری ($R^2=0/314$)، صمیمیت ($R^2=0/274$)، مسئولیت‌پذیری ($R^2=0/233$)، مهارگری ($R^2=0/879$). محاسبه ضرایب رگرسیون هر یک از سه

برای کل آزمودنی‌ها $r=0/93$ ، برای آزمودنی‌های پسر $r=0/92$ و برای آزمودنی‌های دختر $r=0/94$ بود که نشانه پایایی بازمآزمایی عالی می‌باشد [۱۴].

اعتبار (validity) مقیاس مشکلات بین‌شخصی از طریق محاسبه ضریب همبستگی بین نمره کل آزمودنی‌ها با مقیاس حرمت خود کوپر اسمیت [۱۵] در مورد ۶۰ دانشجوی (۳۰ دختر و ۳۰ پسر) تعیین گردیده است [۱۴]. ضرایب همبستگی بین نمره آزمودنی‌ها در حرمت خود با مشکلات بین‌شخصی، نشان‌دهنده همبستگی منفی معنادار مشکلات بین‌شخصی با حرمت خود است. این ضرایب برای کل نمونه $P=0/001$ ، $r=0/45$ ، برای دانشجویان دختر $P=0/004$ ، $r=-0/51$ و برای دانشجویان پسر $P=0/002$ ، $r=-0/41$ بود که نشانه اعتبار کافی مقیاس است.

نتایج پژوهش

جدول ۱ شاخص‌های آماری میانگین و انحراف استاندارد نمره‌های آزمودنی‌های دختر و پسر را بر حسب متغیرهای کمال‌گرایی و مشکلات بین‌شخصی نشان می‌دهد. طبق این یافته‌ها، میانگین نمره آزمودنی‌های پسر در زمینه کمال‌گرایی دیگرمدار و مشکلات کلی بین‌شخصی بیش از میانگین نمره آزمودنی‌های دختر بوده و میانگین نمره آزمودنی‌های دختر در بُعد کمال‌گرایی جامعه‌مدار بیش از میانگین نمره آزمودنی‌های پسر است.

نتایج آزمون « t » برای مقایسه دو گروه دانشجویان دختر و پسر بر حسب متغیرهای ابعاد کمال‌گرایی و مشکلات بین‌شخصی نشان داد که بین دو گروه در مورد هیچ‌یک از متغیرهای مربوط به کمال‌گرایی و مشکلات بین‌شخصی از نظر آماری تفاوت معنادار وجود ندارد. بر این اساس، تحلیل‌های آماری پژوهش در مورد دانشجویان دختر و پسر روی هم و به‌عنوان یک گروه انجام شد.

به‌منظور بررسی پرسش‌های پژوهش، ابتدا همبستگی ساده پیرسون بین متغیرهای ابعاد کمال‌گرایی و

افزایش مشکلات بین شخصی در زمینه اطاعت پذیری ($B=0/510$)، صمیمیت ($B=0/294$) و مهارگری ($B=0/797$) می شود؛ افزایش کمال گرایی جامعه مدار افزایش مشکلات مربوط به مردم آمیزی ($B=0/390$) و مسئولیت پذیری ($B=0/309$) را به دنبال خواهد داشت؛ و افزایش کمال گرایی خویشان مدار با افزایش مشکلات مربوط به مسئولیت پذیری ($B=0/309$) همراه خواهد بود.

متغیر پیش بین در رابطه با متغیرهای ملاک نشان داد که کمال گرایی خویشان مدار واریانس متغیر مسئولیت پذیری ($p<0/05$) را تبیین می کند؛ کمال گرایی دیگرمدار واریانس متغیرهای اطاعت پذیری ($p<0/01$)، صمیمیت ($p<0/05$) و مهارگری ($p<0/01$) را تبیین می کند؛ و کمال گرایی جامعه مدار واریانس متغیرهای مردم آمیزی ($p<0/01$) و مسئولیت پذیری ($p<0/05$) را تبیین می کند. طبق این یافته ها، افزایش کمال گرایی دیگرمدار باعث

جدول ۱- میانگین و انحراف استاندارد نمره های آزمودنی ها بر حسب متغیرهای کمال گرایی و مشکلات بین شخصی

کل	پسران		دختران		گروه شاخص متغیر	
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد		
۰/۴۴	۲/۶۹	۰/۴۶	۲/۷۲	۰/۳۸	۲/۶۰	کمال گرایی خویشان مدار
۰/۸۴	۲/۵۵	۰/۶۸	۲/۸۶	۰/۸۷	۲/۴۳	کمال گرایی دیگرمدار
۰/۷۹	۲/۳۲	۰/۷۸	۲/۲۰	۰/۷۷	۲/۶۳	کمال گرایی جامعه مدار
۰/۷۴	۱/۷۹	۰/۶۳	۲/۰۶	۰/۷۶	۱/۶۹	مشکلات بین شخصی
۰/۴۶	۱/۷۲	۰/۴۱	۱/۷۰	۰/۴۸	۱/۷۲	قاطعیت
۰/۶۴	۱/۶۴	۰/۷۸	۱/۹۱	۰/۵۶	۱/۵۳	مردم آمیزی
۰/۶۹	۱/۹۴	۰/۵۱	۱/۹۷	۰/۷۶	۱/۹۳	اطاعت پذیری
۰/۷۳	۱/۸۳	۰/۵۳	۲/۱۱	۰/۷۸	۱/۷۲	صمیمیت
۰/۶۰	۱/۵۹	۰/۷۷	۱/۸۴	۰/۵۰	۱/۴۹	مسئولیت پذیری
۰/۷۶	۱/۷۶	۰/۶۹	۲/۰۳	۰/۷۷	۱/۶۵	مهارگری

جدول ۲- ضرایب همبستگی پیرسون بین ابعاد کمال گرایی و مشکلات بین شخصی

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱- کمال گرایی خویشان مدار	۱								
۲- کمال گرایی دیگرمدار	۰/۱۵	۱							
۳- کمال گرایی جامعه مدار	۰/۱۴	۰/۷۲**	۱						
۴- مشکلات بین شخصی	۰/۲۰	۰/۹۱**	۰/۶۵**	۱					
۵- قاطعیت	۰/۰۹	-۰/۲۹*	-۰/۳۲*	-۰/۲۱	۱				
۶- مردم آمیزی	۰/۲۱	۰/۴۶*	۰/۵۷**	۰/۴۲	-۰/۱۸	۱			
۷- اطاعت پذیری	۰/۱۴	۰/۵۵**	۰/۳۵*	۰/۶۰**	-۰/۱۴	۰/۲۸*	۱		
۸- صمیمیت	۰/۰۴	۰/۴۹**	۰/۴۳**	۰/۳۳*	-۰/۲۷*	۰/۸۳**	۰/۳۰*	۱	
۹- مسئولیت پذیری	۰/۲۶	۰/۴۰**	۰/۴۷**	۰/۶۹**	-۰/۲۵	۰/۵۱**	۰/۵۶**	۰/۴۲**	۱
۱۰- مهارگری	۰/۲۲	۰/۹۳**	۰/۶۹**	۰/۵۵**	-۰/۰۶	۰/۲۰	-۰/۰۴	۰/۱۰	۰/۵۳**

* $p \leq 0/05$

** $p \leq 0/01$

جدول ۳- خلاصه مدل رگرسیون، تحلیل واریانس و مشخصه‌های آماری رگرسیون مشکلات بین‌شخصی بر ابعاد کمال‌گرایی

SE	R ²	R	P	F	MS	df	SS	شاخص متغیر
۰/۳۱۴	۰/۸۳۳	۰/۹۱۲	۰/۰۰۰	۷۶/۲۷	۷/۵۶۰	۳	۲۲/۶۸	رگرسیون
					۹/۹۱۲	۴۶	۴/۵۶۰	باقیمانده

P	t	Beta	SEB	B	شاخص متغیر
۰/۳۴۰	۰/۹۶۳	۰/۰۵۹	۰/۱۰۲	۹/۸۲۸	کمال‌گرایی خویش‌مدار
۰/۰۰۰	۱۰/۳۰۱	۰/۹۰۰	۰/۰۷۷	۰/۷۹۶	کمال‌گرایی دیگرمدار
۰/۹۸۴	۰/۰۲۱	۰/۰۰۲	۰/۰۸۱	۱/۶۷۴	کمال‌گرایی جامعه‌مدار

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان دادند که متغیر کمال‌گرایی دیگرمدار ۸۳ درصد واریانس مشکلات بین‌شخصی آزمودنی‌ها را پیش‌بینی می‌کند. این یافته، در راستای نتایج پژوهش‌های پیشین [۸و۶] بر حسب چند احتمال تبیین می‌شود:

۱. کمال‌گرایی دیگرمدار با شکل‌دهی به انتظارات افراطی و ارزشیابی انتقادی از دیگران [۶]، فرد کمال‌گرا را در زمینه روابط بین‌شخصی با مشکل مواجه می‌سازد. روابط بین‌شخصی مطلوب، مستلزم داشتن درک متقابل، انتظارات واقع‌بینانه و مهرورزی و صمیمیت است که در کمال‌گرایی دیگرمدار با انتظارات افراطی، دیگرسرنشگر، اقتدارگرایی و سلطه‌جویی افراد کمال‌گرا در تعارض قرار می‌گیرد.

۲. این وضعیت نامطلوب باعث می‌شود دیگران نیز فرصت‌ها و امکانات لازم برای برقراری و ادامه یک ارتباط مطلوب با فرد کمال‌گرا را به‌دست نیاورند و به نوبه خود از آن سوی ارتباط، مشکلات را مضاعف سازند. این چرخه نابهنجار، عامل تداوم و تشدید مشکلات ارتباطی است؛ فرایندی که به‌خوبی همبستگی مثبت بین کمال‌گرایی دیگرمدار و مشکلات بین‌شخصی را تبیین می‌کند.

با توجه به همبستگی مثبت بین کمال‌گرایی دیگرمدار و جامعه‌مدار (جدول ۲؛ $r=0/72$) مشابهت تأثیرگذاری این دو متغیر پیش‌بین بر متغیرهای ملاک مطرح می‌شود. به‌منظور سنجش این مشابهت، در تحلیل‌های رگرسیون انجام شده، هر جا که این دو متغیر با هم وارد معادله شدند یکی از آن‌ها واریانس متغیر ملاک را تبیین کرد و دیگری سطح معناداری تأثیرگذاری بر متغیر ملاک را از دست داد و هر گاه متغیر مؤثرتر از معادله خارج شد، سطح تأثیرگذاری متغیر دیگر افزایش یافت و در همه موارد از نظر آماری معنادار شد. در وضعیت مداخله هر دو متغیر پیش‌بین در مورد مشکلات کلی بین‌شخصی، اطاعت‌پذیری، صمیمیت و مهارگری میزان تأثیر کمال‌گرایی دیگرمدار معنادار بود، و در مورد مشکلات مردم‌آمیزی و مسئولیت‌پذیری، میزان تأثیر کمال‌گرایی جامعه‌مدار معنا داشت. در همه موارد با حذف متغیر پیش‌بین درجه اول، متغیر پیش‌بین درجه دوم به سطح معناداری می‌رسید. این یافته کاملاً با همبستگی مثبت و بالای بین دو متغیر پیش‌بین مطابقت می‌کند و نشان می‌دهد کمال‌گرایی دیگرمدار و جامعه‌مدار به‌صورت جانشینی، واریانس مربوط به متغیرهای مشکلات بین‌شخصی را تبیین می‌کنند.

۵. مکانیسم سردی و کناره‌گیری متقابلاً امکان برقراری روابط بهنجار و مطلوب از طرف دیگران با شخص کمال‌گرا را منتفی می‌سازد و باعث می‌شود روابط بین شخصی باز هم بیش‌تر آسیب ببیند؛ چرخه‌ای نابهنجار که مشکلات بین شخصی را تداوم می‌بخشد.

یافته‌های پژوهش همچنین نشان دادند که بین کمال‌گرایی خویش‌مدار و مشکلات بین شخصی در زمینه مسئولیت‌پذیری همبستگی مثبت معنادار وجود دارد. این یافته که با نتایج پژوهش‌های پیشین [۱۱و۸،۷،۶] همخوانی دارد به چند صورت تبیین می‌شود.

۶. کمال‌گرایی خویش‌مدار با وضع استانداردهای غیرواقع‌بینانه و تمرکز بر شکست‌ها و نقص‌ها، مشخصه‌های خودسرزنشگری و خودانتقادگری را بر شخص کمال‌گرا تحمیل می‌کند. این مشخصه‌ها، که مسئولیت‌پذیری افراطی را توجیه می‌کنند، باعث می‌شوند فرد در حیطه روابط بین شخصی بر حسب احساس شکست در تحقق استانداردهای بالا نتواند ارتباطی بهنجار برقرار سازد.

۷. این وضعیت تعارضی باعث می‌شود که دیگران نیز نتوانند در چارچوب یک رابطه بهنجار و مطلوب با فرد کمال‌گرا ارتباط برقرار کنند؛ فرایندی که چرخه نابهنجار مشکلات ارتباطی را مستقر می‌سازد و همبستگی مثبت بین کمال‌گرایی خویش‌مدار و مشکل مسئولیت‌پذیری را توجیه می‌کند.

نتایج این پژوهش، تفاوت معنادار بین میانگین نمره‌های دانشجویان دختر و پسر در مورد ابعاد کمال‌گرایی و مشکلات بین شخصی را تأیید نکردند. فقدان یافته‌های منسجم در این زمینه، کوچک بودن حجم نمونه در پژوهش حاضر و مخصوصاً عدم تناسب تعداد آزمودنی‌های دختر (۷۲ درصد) در مقابل آزمودنی‌های پسر (۲۸ درصد) هر نوع تبیینی را با محدودیت و مشکل مواجه می‌سازد و بهتر است تا انجام پژوهش‌های بیش‌تر و جمع‌آوری یافته‌های گسترده‌تر منتظر بمانیم.

نتایج پژوهش در مورد رابطه کمال‌گرایی با زیرمقیاس‌های مشکلات بین شخصی، همبستگی مثبت معنادار بین کمال‌گرایی دیگرمدار و مشکلات ارتباطی اطاعت‌پذیری، صمیمیت و مهارگری را تأیید کرد. این یافته نیز که با نتایج پژوهش‌های پیشین [۳،۶،۷و۸] مطابقت می‌کند به چند صورت تبیین می‌شود. این تبیین‌ها در ارتباط با دو تبیین قبلی به منزله جزء و کل در امتداد آن‌ها قرار می‌گیرند.

۳. همبستگی کمال‌گرایی دیگرمدار با ویژگی‌های سردی، سلطه‌گری و کینه‌ورزی [۸] تا حدودی مشکلات بین شخصی آزمودنی‌ها در زمینه‌های اطاعت‌پذیری، صمیمیت و مهارگری را توجیه می‌کند. این ویژگی‌ها مستقیماً با اطاعت‌پذیری در روابط بین شخصی در تعارض قرار می‌گیرند و متقابلاً مهارگری فرد را احتمالاً از طریق مکانیسم سلطه‌گری تقویت و تشدید می‌کنند. این ویژگی‌ها از طریق بی‌اعتمادی به دیگران، پرخاشگری علیه دیگران و ناتوانی در توجه‌طلبی و مهرجویی [۸] زمینه‌ساز مشکلات مربوط به مردم‌آمیزی و صمیمیت می‌شوند.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین کمال‌گرایی جامعه‌مدار و مشکلات بین شخصی آزمودنی‌ها در زمینه مردم‌آمیزی و مسئولیت‌پذیری همبستگی مثبت معنادار وجود دارد. این یافته که با نتایج پژوهش‌های قبلی [۶و۸] مطابقت می‌کند بر حسب چند احتمال تبیین می‌شود.

۴. کمال‌گرایی جامعه‌مدار بر حسب این باور که دیگران از فرد انتظارات بالا دارند و کسب تأیید آن‌ها به تحقق آن انتظارات وابسته است [۶و۸] دو وضعیت نا مطلوب را بر شخص کمال‌گرا تحمیل می‌کند. یکی پذیرش این انتظارات و تلاش برای تحقق آن‌ها که مسئولیت‌پذیری افراطی آن‌ها را توجیه می‌کند و دیگری، نشان دادن سردی و کناره‌گیری [۸]؛ مشخصه‌هایی که با مشکلات بین شخصی در زمینه مردم‌آمیزی مطابقت می‌کنند.

6. Hewitt PL, Flett GL. (1991) Dimensions of perfectionism in unipolar depression. *J Abnormal Psychology*. 100:98-101.
7. Hewitt PL, Flett GL. (1991) Perfectionism in the self and social contexts: conceptualization, assessment and association with psychopathology. *J Personality and Social Psychology*. 60:456-470.
8. Hill RW, Zrull MC, (1997) Turlington S. Perfectionism and interpersonal problems. *J Personality Assessment*; 69:81-103.
9. Hewitt PL, Mittelstaedt W, Wollert R. (1989) Validation of a measure of perfectionism. *J Personality Assessment*. 53:133-144.
10. Flett GL, Hewitt PL, Blankstein KR, Mosher SW. (1991) Perfectionism, self-actualization, and personal adjustment. *J Social Behavior and Personality*. 6: 147-160.
11. Flett GL, Hewitt PL, Blankstein KR, O'Brien S. (1991) Perfectionism and learned resourcefulness in depression and self-esteem. *Personality and Individual Differences*. 12:61-68.
12. Frost RO, Heimberg RG, Holt CS, Mattia JL, Neubauer A. (1993) A comparison of two measures of perfectionism. *Personality and Individual Differences*. 14:119-126.
13. Horowitz LM, Rosenberg SE, Baer BA, Ureno G, Villasenor VS. (1988) Inventory of Interpersonal Problems: psychometric properties and clinical applications. *J Consulting and Clinical Psychology*. 56:885-892.
۱۴. گلی‌نژاد محمد (۱۳۷۹) بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی و مشکلات بین‌شخصی. رساله کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، تهران.
15. Coopersmith S. (1967) *The assessment of self-esteem*. San Francisco: Freeman.

علاوه بر محدودیت‌های فوق‌الذکر (کوچک بودن حجم نمونه و عدم تناسب آزمودنی‌های دختر و پسر)، مشکلات احتمالی مربوط به اعتبار ابزار مورد استفاده در این پژوهش را نباید از نظر دور داشت. نوع پژوهش و جامعه آماری تحقیق نیز به سهم خود تعمیم‌دهی نتایج را محدود می‌سازند.

منابع

1. Freud S. (1926/1959) Inhibition, symptoms and anxiety. In: Strachey J, editor. *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 20). London: Hogart; p.77-175.
2. Burns DD. (1980) The perfectionist's script for self-defeat. *Psychology Today*. 34-57.
3. Alden LE, Bieling PJ, Wallace ST. (1994) Perfectionism in an interpersonal context: a self-regulation analysis of dysphoria and social anxiety. *Cognitive Therapy and Research*. 18:297-311.
4. Blatt S. (1995) The destructiveness of perfectionism: implications for the treatment of depression. *Am Psychologist*. 50:1003-1020.
5. Frost RO, Marten P, Lahart C, Rosenblate R. (1990) The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*. 14:449-468.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی